

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ “โสภ — ความโสภเศร้า”

คำว่า โสภ อ่านตามภาษาบาลีว่า โส - กะ หมายถึง ความโสภเศร้า (หรือเรียกสั้นๆ ว่า ความโสภ) ความเสียใจ มีความเป็นไปหลากหลายมาก เป็นธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย ว่าโดยสภาพธรรมแล้ว ได้แก่ โทมนัสเวทนา (ความรู้สึกที่เป็นทุกข์ใจ) ข้อความจากพระอริยธรรมปิฎก วิภังคปกรณ์ และ อรรถกถา ได้อธิบายถึงความเป็นจริงของความโสภเศร้า ไว้ดังนี้

โสภะ เป็นไหน ?

ความโสภเศร้า กิริยาโสภเศร้า สภาพโสภเศร้า ความแห้งผากภายใน ความแห้งกรอบภายใน ความเกรี้ยวใจ ความโทมนัส ลูกศรคือความโสภของผู้ที่ถูกกระทบด้วยความเสื่อมญาติ ความเสื่อมโภคทรัพย์ ความเสื่อมเกี่ยวกับโรค ความเสื่อมศีล หรือความเสื่อมทิวาจิ ของผู้ประกอบด้วยความเสื่อมอย่างใดอย่างหนึ่ง ของผู้ที่ถูกกระทบด้วยเหตุแห่งทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่ง นี้เรียกว่า โสภะ.

ก็ ความโสภ นี้ ว่าโดยใจความ ก็ได้แก่ โทมนัสเวทนาอย่างเดียวนั้น แม้เมื่อเป็นเช่นนั้น ความโสภนั้น มีการเผาไหม้ภายในเป็นลักษณะ มีการเผาไหม้เป็นกิจ (หน้าที่) มีความเศร้าโสภเนื่องๆ เป็นอาการปรากฏ.

ทุกคนเกิดมาแล้วที่จะไม่มีความทุกข์ไม่มีความโสภเศร้าเสียใจนั้น เป็นไปไม่ได้เลย เพียงแต่ว่าความทุกข์จะเกิดขึ้นกับใครในวันไหน ในลักษณะอย่างไร มากหรือน้อย และเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับทุกคนซึ่งมีความติดข้องผูกพันกับสิ่งหนึ่งสิ่งใด เมื่อมีเหตุการณ์ที่ทำให้ต้องพลัดพรากจากสิ่งที่ผูกพันยึดมั่น ก็จะต้องโสภเศร้าเสียใจเป็นธรรมดาในเมื่อยังมีเหตุที่จะให้โสภเศร้าอยู่ ขณะที่ปัญญาไม่เกิด ขณะนั้นความโสภเศราก็ย่อมเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยนั้นๆ แต่ถ้าปัญญาพร้อมสติเกิดขึ้นในขณะใดชั่วขณะที่ปัญญาและสติเกิด ขณะนั้นย่อมรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ขณะที่รู้ความจริงของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ย่อมไม่โสภเศร้า เนื่องจากขณะนั้นปัญญาเกิดพร้อมกับสภาพธรรมฝ่ายดีอื่นๆ เป็นกุศลธรรม ต่างกับขณะที่โสภเศร้าซึ่งเป็นอกุศลธรรมอย่างสิ้นเชิง กุศลธรรมกับอกุศลธรรม เกิดพร้อมกันไม่ได้

การรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า แม้ความรู้สึกโสภเศร้า เสียใจ โทมนัส นั้นก็เป็นเพียงสภาพธรรมอย่างหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นเพียงชั่วขณะ เพราะเหตุว่าในขณะนั้นก็เห็น ขณะเห็นไม่ใช่ขณะที่โสภเศร้า ขณะที่ได้ยินก็ไม่ใช่ขณะที่โสภเศร้า เพราะฉะนั้นเมื่อศึกษาพระธรรมฟังพระธรรม สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกไปตามลำดับ ก็จะเห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพธรรมแต่ละขณะแต่ละประเภท ซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไป ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน แต่เพราะปัญญายังน้อยก็ยังไม่สามารถรู้ตามความเป็นจริงตรงตามลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ และทำให้มีความ

รู้สึกเหมือนกับว่า ความโศกเศร้านั้นไม่ได้ดับไปเลย แต่ความจริงความโศกเศร้าซึ่งเป็นโทมนัสเวทนา นั้น เกิดขึ้นเพียงชั่วขณะแล้วก็ดับไป แล้วก็มีสภาพธรรมอื่นเกิดปรากฏ แสดงถึงความเกิดดับสืบต่อ เป็นไปอย่างรวดเร็วของสภาพธรรม

สำคัญที่ปัญญา ความเข้าใจถูกเห็นถูกอย่างแท้จริง ถ้าปัญญาไม่เกิด ไม่มีปัญญา ก็ไม่มีอะไร ที่จะผ่อนคลายความทุกข์ความโศกเศร้านั้นๆ ได้ เพราะปัญญาเป็นสภาพธรรมฝ่ายดีที่อุปการะเกื้อกูล ที่จะทำให้พิจารณาเห็นโทษของโลภะว่า ถ้ามีโลภะ ความติดข้องต้องการมากๆ ความทุกข์ที่จะตามมา ก็ต้องมาก เพราะฉะนั้นทางเดียวที่ความทุกข์จะลดน้อยลง ก็คือมีความติดข้องมีความผูกพันลดน้อยลงด้วย และความทุกข์ที่กล่าวถึงนั้นก็ เป็นทุกข์ทางใจ ซึ่งเป็นความโศกเศร้า เป็นโทมนัสเวทนา เป็นทุกข์ประเภทหนึ่ง ซึ่งปัญญาสามารถระงับได้ เพราะเหตุว่าเมื่อดับเหตุที่จะทำให้มีความโศกเศร้า เกิดขึ้นได้แล้ว ความโศกเศราก็เกิดขึ้นไม่ได้ แต่ก็ยังมีทุกข์อย่างอื่นอีกมาก กล่าวคือถ้าเป็นทุกข์กาย ซึ่งเป็นผลของอกุศลกรรมที่ได้กระทำแล้ว ไม่มีใครสามารถเปลี่ยนสภาพของทุกข์กายนั้นให้เป็นสุข ทางกายได้ ธรรมเป็นจริงอย่างไรก็เป็นจริงอย่างนั้น และสำหรับทุกข์กายในภุมิมนุษย์ที่วุ่นวายมากสำหรับ บุคคลผู้ที่เจ็บไข้ได้ป่วยหรือเป็นโรคร้ายอย่างร้ายแรง แต่ถ้าจะเปรียบเทียบทุกข์กายนั้นกับความ เดือดร้อนในนรกหรือในการเกิดเป็นเปรตแล้ว ก็ย่อมจะเทียบกันไม่ได้เลย เพราะเหตุว่าทุกข์ในอบาย ภูมินั้น มีมากกว่าทุกข์กายในสุคติภูมิอย่างเทียบกันไม่ได้ แต่เมื่อว่าโดยความเป็นจริงของสภาพ ธรรมแล้ว ความโศกเศร้าที่เป็นทุกข์ใจ ก็เป็นธรรม เป็นโทมนัสที่เกิดร่วมกับโทสมูลจิต ทุกข์ทางกาย ก็เป็นธรรม คือเป็นทุกข์เวทนาที่เกิดพร้อมกับกายวิญญูณในขณะที่จิตเกิดขึ้นรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส ทางกายอันเป็นผลของอกุศลกรรมที่ได้ทำไว้แล้ว

ทั้งหมดเป็นเรื่องของสภาพธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย **สภาพธรรมแม้จะมีจริงอยู่ทุกขณะ แต่ถ้าไม่ได้ฟังไม่ได้ศึกษาพระธรรม ไม่มีทางที่จะเข้าใจถูกตามความเป็นจริงได้เลย ยังคงมีความไม่รู้อีกต่อไปในสังสารวัฏฏ์** สภาพธรรมที่มีจริงนั้น ย่อมสามารถเป็นที่ตั้งให้สติและปัญญา เกิดขึ้นระลึกรู้ตามความเป็นจริงได้ว่าเป็นธรรมไม่ใช่เรา เป็นไปเพื่อละคลายการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน สัตว์ บุคคล เพราะฉะนั้นสำคัญอยู่ที่เหตุ คือการฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรมอบรม เจริญปัญญา สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกไปที่ละเล็กทีละน้อย ไม่ประมาทในแต่ละคำที่เป็นวาจาจะ จะที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง ไม่ว่าจะเป็นคำใดก็ตาม ล้วนแล้วแต่เป็นคำอนุเคราะห์เกื้อกูลให้มีความเข้าใจถูกเห็นถูกในสิ่งที่มีจริงตามความเป็นจริงทั้งหมด.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ.: www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๕-๖๒๑๗/๑๐๖]